

**ФОРТЕПІАННИЙ АЛЬБОМ “НАШІ ВЕСНЯНКИ”
РОМАНА НИКИФОРІВА – ЯК ЗРАЗОК СУЧАСНОГО
НАЦІОНАЛЬНО СПРЯМОВАНОГО РЕПЕРТУАРУ**

УДК 784:821.161.2'1

*Уляна Молчко, доцент кафедри музикознавства та фортепіано
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка*

**ФОРТЕПІАННИЙ АЛЬБОМ “НАШІ ВЕСНЯНКИ”
РОМАНА НИКИФОРІВА – ЯК ЗРАЗОК СУЧАСНОГО
НАЦІОНАЛЬНО СПРЯМОВАНОГО РЕПЕРТУАРУ**

Стаття присвячена національному вихованню педагогічних фахівців шляхом вивчення творів, що опираються на народну музику. В публікації авторка аналізує фортепіанний збірник “Наші веснянки” Р. Никифоріва, який ґрунтується на українському фольклорі та сучасній музичній мові.

***Ключові слова:** фольклор, веснянка, фортепіанний переклад.*

Літ. 7.

Постановка проблеми. Важливою потребою сучасної школи є естетизація навчально-виховного процесу через музичну освіту молоді, яка є невід’ємним чинником загального розвитку особистості й посідає важливе місце в системі національного виховання педагогічних фахівців. Успішне розв’язання цього завдання передбачає посилення музично-естетичного компонента змісту освіти, насичення його здобутками національної музичної культури.

Власне тому, фортепіанна творчість українських композиторів займає значне місце у процесі формування їхньої національної свідомості. Необхідність використання календарно-обрядових пісень весняного циклу в навчальному процесі нині має важливе значення, оскільки в Україні впродовж кількох останніх років у молодіжному середовищі спостерігається більше захоплення чужорідною культурою, ніж рідною. Наголошуючи на поверненні до праджерел та плеканні народних традицій, професор Любова Кияновська пише: “Народ, який хоче ствердитись як повноцінна нація, не може ігнорувати власний генотип, йти всупереч законам національної ментальності. Наша ментальність передбачає особливу схильність до музики, “закодованість” у народних піснях, а також і в професійній творчості (...). Незнання цієї культурної традиції породжує відчуття меншеартісності своєї музичної творчості відносно інших культур Європи, а відтак (навіть підсвідомо) призводить до такого ж почуття меншеартісності на більш загальному рівні” [1, 262]. Сучасні митці, застосовуючи український народний мелос як дидактичний матеріал, використовують фольклорний матеріал у фортепіанних п’єсах та перекладах. До жанру інструментальних обробок українського мелосу для молоді звернувся відомий культурно-освітній діяч Стрийщини, заслужений працівник культури

України, диригент, композитор співак, педагог – Роман Федорович Никифоров.

Аналіз останніх досліджень. Творчість Романа Никифоріва неодноразово висвітлювалася у краєзнавчих працях Віктора Романюка [6; 7], в наукових публікаціях Уляни Молчко [3; 4]. Вихід у 2012 році нового фортепіанного альбому “Наші веснянки” [5] зазначеного композитора привернув увагу автора статті.

Тому **метою дослідження** – аналіз інструментальних п’єс сучасного митця, в основу яких лягли взірці весняного календарно-обрядового циклу.

Виклад основного матеріалу. Творчий доробок подвижника сучасного музичного життя Бойківщини налічує більше 100 творів. До його мистецького ужитку належить три авторські збірники: “Струни любові”, “Карпатський край”, “Троїсті музики, що побачили світ у видавництві “Щедрик” (2003 – 2008 рр.). Композиторську творчість Никифоров тісно пов’язує з роботою художнім керівником та диригентом ансамблю “Смерічка”, тому в його доробку домінує хорова і вокальна музика. За поетичну першооснову він використовує вірші В. Романюка, Д. Луценка, В. Гнеденка, Я. Камінецького, А. Шовкошитного, В. Плахотнюка. В творах для співочих колективів оспівується любов до рідного краю, природи, високі людські переживання. Привертають увагу вокальні речі для соліста, хору в супроводі фортепіано “Краса – любов” (на сл. В. Романюка), “Карпатські дороги” (на сл. Р. Никифорова), “Невідомий солдат” (на сл. Д. Луценка), пісня УПА “Тужно грає чудова скрипка” (обр. Р. Никифорова), де в музичній мові митця яскраво простежується опора на пісенні зразки українського мелосу.

Визначальною сторінкою творчості Р. Никифоріва є його духовна музика. Ним створено 17 композицій. Це окремі частини Служби Божої (“Отворіться царські ворота”, “Єдинородний сину”, “Достойно є”, “Отче наш” та інші), обробки

**ФОРТЕПІАННИЙ АЛЬБОМ “НАШІ ВЕСНЯНКИ”
РОМАНА НИКИФОРІВА – ЯК ЗРАЗОК СУЧАСНОГО
НАЦІОНАЛЬНО СПРЯМОВАНОГО РЕПЕРТУАРУ**

церковних пісень (“До храму святого”, “Чи ти був на Голгофі”, “Воскресний дзвін” та інші), колядки (“Бог Предвічний”, “Нова радість”, “Ой дивнеє народження” та інші), а також вокальна річ на слова В. Романюка “Прийшла до хати коляда” і “Молитва за Вітчизну” в літературній редакції автора. Духовно-музична творчість Р. Никифорова продовжує ту лінію української духовно-музичної літератури, що спиралася на використання фольклорних елементів у богослужбових співах. Ці композиції є невеликі за обсягом, але глибоко наповнені опоетизованістю почуттів, теплим і світлим відчуттям Божественної сили, гармонії.

До камерно-інструментальної музики Р. Никифорова належать твори для тріо трубачів “Романс-роздум”, для дуету скрипалів “Dolche.....”, а також переклади для фортепіано колядок “Бог Предвічний”, “Бог ся рождає”, “По всьому світу”, які побачили світ в авторському збірнику “Струни любові”.

Глибоко розуміючи вагу утвердження національної самосвідомості в молоді, автор видає у 2010 році нотний альбом “Наші колядки”, презентація якого відбулася в Стрийській дитячій школі мистецтв (2010 р.) та на засіданні Асоціації піаністів-педагогів Стрийщини (2011 р.). Усвідомлення великого виховного впливу фольклору, спонукало Р. Никифорова до створення наступного збірника обробок календарно-обрядових пісень весняного циклу для юнацтва “Наші веснянки”.

Аналіз історико-педагогічної й науково-методичної літератури засвідчує актуальність проблеми музичної освіти й виховання молоді на національних традиціях, здобутках української народної творчості. Власне вивчення обробок веснянок для фортепіано Романа Никифорова, стане тим високопрофесійним дидактичним матеріалом, який варто застосовувати майбутнім педагогам у навчально-виховному процесі школярів.

Українська фортепіанна музика багата на твори, жанровим прототипом яких стала веснянка. “В народній творчості, – як зазначає В. Клиш, – вони (веснянки – У. М.) виникли та сформувалися як жанри, природа яких полягає в нерозривності зв’язків танцювальності й пісенності” [2, 28]. До найяскравіших фортепіанних взірців веснянкового мелосу належать композиції М. Лисенка, Й. Витвицького, М. Вериківського, Л. Ревуцького, В. Барвінського, В. Довженка, М. Дремлюги, А. Коломійця, Ю. Рожавської, І. Шамо, М. Сільванського, Г. Саська, М. Степаненка, Б. Фільц, М. Ластовецького та інших.

У даному виданні твори Р. Никифорова

публікуються та аналізуються вперше і поповняють фольклорні знання підростаючої молоді.

Нотний альбом становлять 17 п’єс. Розглядаючи тематичну спрямованість варто розділити їх на дві групи. Це веснянки-хороводи і обробки пісень, що присвячені Воскресінню Господньому. Представлені композиції для фортепіано Р. Никифорова споріднює етнографічно точне зафіксування тематизму (особливо мелодичного) фольклорних зразків у фортепіанних варіантах.

До першої групи належать – “Ой, минула вже зима”, “А вже весна скресла”, “А вже весна”, “Вербовая дощечка”, “Голубка”, “Занадився журавель”, “Ягіл-ягілочка”, “Царівна”, “Ой, де ти бував, чорний баране?”, “Ой, на горі жито, сидить зайчик”. Ця добірка творів базується на розумінні жанрової природи веснянок, що зумовлена тлумачити їх як пісень-танців.

У кожній з п’єс Р. Никифоров ставить певні технічні завдання, необхідні для того, щоб належно передати піднесено-святковий настрій та розкрити художній задум. Таким чином, за своєю педагогічною спрямованістю п’єси збірника можна поділити на такі групи: п’єси на розвиток штрихової точності (“Ой, минула вже зима”, “Занадився журавель”, “Ой, де ти бував, чорний баране?”, “Ой, на горі жито, сидить зайчик”), на розвиток пальцевого legato, кантилені та мелодичної виразності (“Вербовая дощечка”, “Ягіл-ягілочка”, “Царівна”, “Голубка”), на розвиток дрібної пальцевої техніки (“Ой, минула вже зима”, “А вже весна скресла”).

Композиція “Ой, минула вже зима” є надзвичайно корисною для вдосконалення техніки володіння 5 і 4 пальцями. Автор пісенні мотиви насичує ходами шістнадцятими вартостями, котрі припадають на найслабші, у піаністичному апараті, пальці. Прозора інтервальна фактура супроводу додає обробці метричної організованості.

“А вже весна скресла” поєднує в собі як акордовий, так і арпеджований супровід з простими елементами романтичної фактури, що стає цікавим прикладом ознайомлення з контрастними типами фортепіанного викладу. Ритмічні варіювання вимагають від виконавця чіткого артикулювання кінчиками пальців мотивів з дрібним групуванням.

Привертає увагу п’єса “Голубка” тридольний метр, якої додає веснянці граціозності. Піаніст повинен звернути увагу на внутрімотивне інтонування та динамічне нюансування.

Тематичний матеріал мініатюри “Занадився журавель” автор підсилює інтервальним супроводом. Поява його на слабких долях такту, вимагає від виконавця ритмічної уваги.

**ФОРТЕПІАННИЙ АЛЬБОМ “НАШІ ВЕСНЯНКИ”
РОМАНА НИКИФОРІВА – ЯК ЗРАЗОК СУЧАСНОГО
НАЦІОНАЛЬНО СПРЯМОВАНОГО РЕПЕРТУАРУ**

Обробку веснянки “Ой, де ти бував, чорний баране?” Р. Никифорів виокремлює звукообразальним вступом. Терпкі секундові співзвуччя, що з’являються в контрастних регістрах налаштовують виконавця на бадьорий характер п’єси.

Завершує першу групу веснянок твір “Подоланочка”. Автор обирає найбільш популярний в національній педагогічній літературі жанр варіацій. Тема відомої пісні викладена Р. Никифорівим на тлі довготривалих акордів, що вимагає від піаніста поліфонічного мислення. У першій варіації мелодія веснянки переходить у низький регістр та доповнюється лаконічними підголосками, що дає змогу розвинути темброву яву виконавця. Друга і третя варіації це яскравий приклад фактурних видозмін основного тематичного матеріалу.

Другу групу складають композиції – “Сей день”, “Согласно заспіваймо”, “Радість з неба”, “Христос воскрес”, “Як настав той день Великдень”. Р. Никифорів поставив перед собою благородну ціль, ввести у фортеп’яний педагогічний репертуар інструментальні варіанти великодніх хорових творів.

У композиціях “Сей день”, “Согласно заспіваймо” митець подає мелодію як одноголосно, так і в акордовому викладі, наближуючи інструментальні обробки до хорової першооснови. Гармонічна фактура вимагає від учня слухового контролю та техніки синхронного виконання співзвуч.

Для п’єс “Радість з неба”, “Христос воскрес” властиве унісонне ведення мелодій, що надає обробкам ознак епосу. Для них властивий плавний, наспівний розвиток. Виконуючи їх, потрібно звернути увагу на довжину артикулюючих ліг та пам’ятати про мислення довгими фразами.

“Як настав той день Великдень” захоплює своїм піднесеним настроєм, який досягається автором шляхом застосування виразної мелодичної лінії, делікатного гармонічного викладу. Обробка відзначається піаністичною зручністю, що дає підставу вважати доцільним використовувати мініатюру в педагогічній практиці.

У нотному альбомі поряд з домінуючими варіантами великодньо-веснянкових обробок

Р. Никифорів представляє авторську п’єсу “Весняний день”. Насичена складними ритмічними побудовами, синкопованим супроводом, веденням мелодії подвійними нотами, технічним прийомом глісандо вимагає від виконавця доброї піаністичної підготовки, уважного слухового контролю, чіткої координації рухів.

Висновок. Обробки веснянок для фортепіано Р. Никифоріва відзначаються тематичною різноманітністю, багатством піаністичних та художніх завдань, педагогічною цінністю. Використання їх у навчальному процесі допоможе виховати повноцінну творчу особистість ХХІ сторіччя.

1. Кияновська Л. *Музичне виховання як національна проблема / Л. Кияновська / Музична україністика: сучасний вимір: Збірник наукових статей на пошану доктора мистецтвознавства, професора, члена-кореспондента Академії мистецтв України Алли Терещенко / [Ред.-упорядник М. Ржевська]. – Київ-Івано-Франківськ: Видавець Третьяк І.Я., 2008. – Вип. 2. – 356 с.*

2. Клиш В. *Українська радянська фортепіанна музика / В. Клиш. – Київ: Наукова думка, 1980. – 314 с.*

3. Молчко У. *Музично-педагогічна діяльність Романа Никифоріва / У. Молчко // Молодь і ринок. – 2010. – №5(64) – С. 83 – 87.*

4. Молчко У. *“Спогади про Євгена Козака” композитора, диригента, педагога Романа Никифоріва / У. Молчко // Молодь і ринок. – 2008. – №4(39). – С. 139 – 143.*

5. Никифорів Р. *Наші веснянки. / Р. Никифорів / [Ред.-упор. У. Молчко та М. Бойчук]. – Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І. Франка, 2012 – 34 с.*

6. Романюк В. *Стрияни / В. Романюк. – Стрий: Щедрик, 2006. – С. 220 – 223.*

7. *Хвили Стрия: Сторінки з історії культури та національно-визвольного руху: Сучасне літ.-мист. життя / Редактор-упорядник В. Романюк. – Стрий: Щедрик, 1995. – 655 с.*

Стаття надійшла до редакції 14.07.2012

“Література кожного народу – це найкраще дзеркало його життя”.

Іван Франко

видатний український письменник, громадський і політичний діяч

